

حبط اعمال

احباط و تکفیر در قرآن و روایات از گناہانی که موجب از بین رفتن اعمال نیک و پسندیده می شود، تعبیر به حبط اعمال و بطلان آن شده است، از این رو، به بیان موارد و مصادیق آن در قرآن و روایات و در ادامه به بیان اهمیت حفظ اعمال نیک، می پردازیم.

در قرآن و روایات برخی از اعمال ناپسند سبب حبط و از بین رفتن اعمال پسندیده و خوب معرفی شدند که به ترتیب در قرآن و روایات آن را بررسی می کنیم.

الف. حبط در قرآن:

واژه حبط و مشتقات آن شانزده مورد در قرآن آمده است که در آنها اعمالی را که سبب تباهی و از بین رفتن عمل خوب می شود، ذکر شده است و ما به چند مورد آن اشاره می کنیم:

۱ - کفر و شرک

الف. ”مَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ“؛ ”هر کس به ایمان (دین اسلام) کافر شود عمل او تباه شده و در آخرت از زیان کاران خواهد بود“

ب. ”مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ“؛ ”مشرکان را شایسته نیست که مسجدهای خدا را آباد کنند در حالی که بر کفر خودشان شاهد هستند، آن گروه اعمالشان تباه شده و آنها در آتش ماندگارند“.

در این دو آیه به صراحت شرک و کفر را موجب تباه شدن اعمال مشرکین و کفار می داند.

۲ - نفاق

”وَ يَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ“؛ ”آنها که ایمان آورده اند می گویند: ”آیا این (منافقان) همان ها هستند که

با نهایت تأکید سوگند یاد کردند که با شما هستند؟! چرا کارشان به این جا رسید؟! (آری)، اعمالشان نابود گشت، و زیان کار شدند.”

۳ تکذیب آیات خداوند و روز قیامت

”وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ“؛ ”و کسانی که آیات، و دیدار رستاخیز را تکذیب (و انکار) کنند، اعمالشان نابود می گردد، آیا جز آن چه را عمل می کردند پاداش داده می شوند؟!“

ب. حبط در روایات:

۱ - ترک نماز بدون مرض و علت.

عبید بن زراره می گوید: از حضرت صادق (ع) پیرامون تفسیر آیه: ”هر کس به ایمان (دین اسلام) کافر شود عمل او تباه می شود.“ پرسیدم، فرمود: مقصود آن کسی است که کرداری که به آن اقرار و اعتراف کرده، ترک کند، عرض کردم: مرتبه ترک آن عمل چیست؟ همه آن را رها کند؟ فرمود از آن جمله است کسی که عمداً بدون این که مست باشد و یا علتی داشته باشد، نماز را ترک کند.

۲ - با شک و تردید عمل کردن در اصول دین.

یکی از یاران امام صادق (ع) به نام مفضل می گوید از آن حضرت شنیدم که می فرمود: کسی که تردید یا گمان داشته باشد و بر آن پا برجا باشد، خدا عملش را تباه می کند، حجت خداوند حجت روشن است.

مجلسی (ره) در توضیح حدیث می فرماید: برای کسی که امکان رسیدن به یقین برایش وجود دارد جائز نیست در اصول دین با شک و تردید عمل نماید، و مراد از این که حجت خدا روشن

است این است که هر کس به دنبال دلیل در اصول دین باشد، به یقین می رسد و با رسیدن به یقین، جائی برای تردید و گمان باقی نمی ماند.

۳ - زنی که به شوهرش بگوید من از تو هیچ خیری ندیدم

با این که در ارتباط زندگی زن و مرد، بسیاری از زحماتی را که زن در تدبیر و رسیدگی منزل از نظافت و آشپزی و بچه داری و... متحمل می شود از وظائف واجب او نیست و خداوند در مقابل این امور پاداش فراوان به او می دهد، ولی اگر زحمات او همراه با آزدن شوهر و منت همراه باشد اجر کارهای او تباه می شود، در حدیثی امام صادق (ع) می فرماید: هر زنی که به شوهرش بگوید که من از تو خوبی ندیدم، پاداش عمل او از بین می رود.

۴ - کافر شدن به ولایت علی (ع)

ابی حمزه می گوید از امام باقر (ع) از تفسیر سخن خداوند، ”وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ“ پرسیدم؟ حضرت فرمود: تفسیر باطنی این آیه کافر شدن به ولایت امیر المؤمنین (ع) است، چرا که مراد از ایمان، حصرت علی (ع) می باشد.

از مجموع مطالب بالا معلوم می شود که حبط مربوط به مورد خاصی از اعمال نیک نیست، بلکه در تمام امور زندگی اعم از فردی و اجتماعی، عقیدتی و اخلاقی جریان دارد.

در نقطه مقابل حبط تکفیر وجود دارد به همین مناسبت توضیح اندکی پیرامون آن نیز ارائه می کنیم.

همان طور که اعمال نیک با انجام کارهای زشت از بین می رود، اعمال زشت گناهان نیز با انجام خوبی ها از بین رفته و چه بسا که تبدیل به خوبی شود؛ به عنوان نمونه به چند مورد اشاره می کنیم.

۱- انجام نمازهای واجب.

”وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ، وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ، إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ“؛ ”در آغاز و انجام روز و پاسی از شب نماز را بپا دار، که نیکی ها، بدی ها را از میان می برد“.

۲ - اجتناب از گناهان کبیره.

الف. ”إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ“؛ ”اگر از گناهان بزرگ که از آن نهی شده‌اید بپرهیزید، بدی های شما را می‌زداییم.

ب. ”الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ، إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ“ کسانی که از گناهان بزرگ و زشت های آن کناره گیرند جز پاره‌ای یا به طرز سطحی و گذرا، بی گمان پروردگارت آمرزشی دامن گستر دارد.

با توجه به نقش تربیتی که احباط و تکفیر در زندگی انسان ها دارند، از این رو بیان اهمیت حفظ اعمال نیز، خالی از لطف نیست.

یکی از مسائلی که در ارتباط با اعمال انسان ها در قرآن و روایات مورد تأکید واقع شده، کوشا بودن در محافظت از کارهای نیک است که در غیر این صورت ممکن است اعمال نیک ما نتیجه مطلوب را نداشته باشد.

در روایتی از رسول گرامی اسلام در فضیلت تسبیحات اربعه آمده است: خداوند به عدد هر یک از اذکاری که مؤمن می گوید، درختی در بهشت برای او می‌کارد. شخصی عرض کرد: پس درختان ما در بهشت چقدر زیاد است! حضرت فرمود: بله، ولی مواظب باشید که آتشی نفرستید که آنها را بسوزاند سپس این آیه را قرائت نمود: ”ای کسانی که ایمان آوردید اطاعت خدا و رسول کنید و اعمال خود را باطل نکنید“